

**ПОНЯТТЯ ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ  
ЯК АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

**THE CONCEPT OF VIOLATION OF CUSTOMS RULES  
AS AN ADMINISTRATIVE OFFENCE**

**Тильчик В.В., д.ю.н., професор,  
професор кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності  
та цивільно-правових дисциплін**

*Київський університет інтелектуальної власності та права  
Національного університету «Одеська юридична академія»*

**Самусь В.А., аспірант**

*Київський університет інтелектуальної власності та права  
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Стаття присвячена визначенню поняття порушення митних правил як адміністративного правопорушення. Зосереджується увага на адміністративній відповідальності за адміністративним та митним законодавством України.

З метою з'ясування поняття порушення митних правил як адміністративного правопорушення, автор звертається до з'ясування сутності адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Для цього науковець наводить думки науковців з цього приводу. На підставі розглянутих суджень окремих вчених в галузі адміністративного права щодо порушення митних правил як адміністративного правопорушення автор зосереджує увагу на понятті «митне адміністративне правопорушення». Далі наводяться ознаки митного адміністративного правопорушення.

Крім того, автор статті вдається до визначень науковців такого поняття як порушеннями митних правил та виділяє елементи окресленого порушення як: а) об'єкт; б) об'єктивна сторона; в) суб'єкт; г) суб'єктивна сторона.

Що стосується характеристики елементів (складу) митного адміністративного правопорушення, то автор переходить до характеристики складу такого правопорушення.

Автор вдається до характеристики суб'єкта митного адміністративного правопорушення за КУпАП, Кодексу України про адміністративні правопорушення, роз'яснення Міністерства юстиції України листом від 03.11.2006 № 22-48-548, Закону України «Про державну службу» та Митного Кодексу України.

Далі автор вдається до характеристики наступних елементів складу митного адміністративного пав порушення, таких як: суб'єктивна сторона, об'єкт митного правопорушення, загальний об'єкт, об'єктивна сторона. У статті також зосереджується увага на адміністративній відповідальності за правопорушення, передбачені Митним Кодексом України та особливості такої відповідальності.

Дається авторське визначення поняття порушення митних правил як адміністративного правопорушення, яке автор презентує як митне адміністративне правопорушення.

**Ключові слова:** порушення, митні правила, адміністративне правопорушення, митне право, адміністративне право, адміністративна відповідальність за порушення митних правил, адміністративні правовідносини, митне адміністративне правопорушення, ознаки митного адміністративного правопорушення, Митний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

The article is devoted to the definition of the concept of violation of customs rules as an administrative offence. The author focuses on administrative liability under administrative and customs legislation of Ukraine.

With a view to clarifying the concept of violation of customs rules as an administrative offence, the author addresses the essence of administrative liability for violation of customs rules. For this purpose, the author provides the opinions of scholars on this issue. Based on the considered opinions of individual scholars in the field of administrative law regarding violation of customs rules as an administrative offence, the author focuses on the concept of 'customs administrative offence'. The following are the signs of a customs administrative offence.

In addition, the author resorts to the definitions of scholars of such a concept as violations of customs rules and identifies the elements of the said violation as: a) object; b) objective side; c) subject; d) subjective side.

With regard to the characteristics of the elements (corpus delicti) of a customs administrative offence, the author proceeds to the description of the corpus delicti of such an offence.

The author describes the subject of a customs administrative offence under the Code of Administrative Offences, the Code of Ukraine on Administrative Offences, the clarification of the Ministry of Justice of Ukraine by letter No. 22-48-548 dated 03.11.2006, the Law of Ukraine 'On Civil Service' and the Customs Code of Ukraine.

The author then goes on to describe the following elements of a customs administrative offence, such as: subjective party, object of the customs offence, general object, objective party. The article also focuses on administrative liability for offences under the Customs Code of Ukraine and the peculiarities of such liability.

The author gives his own definition of the concept of violation of customs rules as an administrative offence, which the author presents as a customs administrative offence.

**Key words:** violation, customs rules, administrative offence, customs law, administrative law, administrative liability for violation of customs rules, administrative relations, customs administrative offence, signs of customs administrative offence, Customs Code of Ukraine, Code of Ukraine on Administrative Offences.

**Постановка проблеми.** Порушення митних правил є важливою частиною адміністративного права, і його правова природа має важливе значення як для забезпечення належного функціонування митної системи, так і для підтримки правопорядку на національному та міжнародному рівнях. Порушення митних правил як адміністративне правопорушення є серйозною загрозою не тільки для економічної безпеки країни, але й для розвитку міжнародної торгівлі. Зважаючи на значення митних про-

цедур для національної економіки та безпеки, боротьба з порушенням митних правил має бути пріоритетом для державних органів та міжнародної спільноти. Для ефективної боротьби з такими правопорушеннями важливе значення має не тільки посилення адміністративної відповідальності, а й розвиток міжнародної співпраці, удосконалення митних процедур, а також інформування громадян та підприємців про важливість дотримання митних норм.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанню адміністративної відповідальності за порушення митних правил приділяли увагу в різні часи такі науковці такі науковці як: В. Авер'янов, Д. Бахрах, Ю. Битяк, І. Г. Войтенко, В. Грянка, С. Ю. Дьоміна, Ю. В. Дрофич, Т. О. Коломієць, В. К. Колпаков, В. В. Ліпинський, А. І. Педешко, В. В. Хомутянський О. М. Шевчук та ін. Однак, питанню поняття порушення митних правил як адміністративного правопорушення в контексті інституту адміністративної відповідальності в митній діяльності досліджено недостатньо.

**Виклад основного матеріалу.** Законодавство України порушення митних правил розглядає як категорію адміністративних правопорушень. Тобто, якщо вести мову про відповідальність за такі правопорушення, то логічно було б торкнутися питання власне адміністративної відповідальності. Тим більше це кореспондується зі ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де вказується, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [1]. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Відповідно до ст. 458 Митного кодексу України порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органом для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [2]. Тому в контексті задекларованої теми торкнемося такої проблеми як адміністративна відповідальність за порушення митних правил.

Серед науковців в галузі адміністративного та митного права існують різні думки стосовно порушення митних правил як адміністративного правопорушення і відповідно адміністративної відповідальності за них. Наприклад, професор В. К. Колпаков розглядає адміністративну відповідальність як «... примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, відповідальності, які виконав правопорушник» [3, с. 76]. Академік В. Б. Авер'янов у своєму академічному курсі «Адміністративне право України» (2004 р.) вказував, що «Адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, які вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень» [4, с. 434–435].

Адміністративну відповідальність як різновид правової відповідальності, як специфічну її форму представляють Т. О. Коломоєць, Ю. В. Пирожкова, О. О. Газенко зазначаючи, що це «негативне реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (насамперед адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед уповноваженим державним органом за свої

неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку» [5, с. 17]. На адміністративну відповідальність як «механізм реалізації в адміністративному порядку санкції правової норми, яка має форму стягнень» вказує професор Д. М. Лук'янець [6, с. 7, 12]. Що ж стосується адміністративної відповідальності у митній галузі, то в юридичній літературі існує думка, що «адміністративна відповідальність за порушення митних правил – це галузевий вид адміністративної відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі компетентних органів, митних та судових, на певну категорію протиправних проявів порушень митних правил, згідно з якою особи, що вчинили ці правопорушення, повинні відповідати за свої неправомірні дії й каратися за це адміністративними стягненнями» [7, с. 18].

На підставі розглянутих суджень щодо порушення митних правил як адміністративного правопорушення можна вести мову про митне адміністративне правопорушення.

Опрацюючи викладене вище, можна виділити такі ознаки митного адміністративного правопорушення: а) митні адміністративні правопорушення являють собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність; б) вони посягають на порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи (п. 28 ст. 4 МК); в) протиправність діяння, тобто заборона даного вчинку нормами митного права (стст. 468–485 МК України); г) винність вчинку в формі умислу або необережності; д) караність, тобто покарання органами влади за правопорушення, яке передбачається нормами права (адміністративного, митного). Відповідно до ст. 461 МК України за порушення митних правил можливі: попередження, штраф, конфіскація товарів та транспортних засобів. При цьому можна накладати або попередження, або штраф, а у деяких випадках до попередження або штрафу додається ще й конфіскація; е) шкідливість даного правопорушення, тобто його посягання на встановлений порядок управління, громадський порядок, власність, свободу громадян. Щодо такої ознаки як «шкідливість», то в юридичній літературі існує думка, що «суспільна шкідливість дії чи бездіяльності означає, що вона заподіє або створює загрозу заподіяння шкоди об'єктам адміністративно-правової охорони...» [8, с. 364]. І.П. Голосніченко поняття «шкідливість», тлумачить, як «різний ступінь шкідливості, який може підвищуватись і сягати нової якості – суспільної небезпечності» [9, с. 135].

Крім того, вказані ознаки митного адміністративного правопорушення знаходять своє підтвердження і в положеннях ст. 458 МК України. Порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність». [2]. Тобто ст. 458 МК України передбачено правову конструкцію порушення митних правил.

Крім того, К. Р. Льченко, під порушеннями митних правил розуміє: «умисну чи з необережності дію чи бездіяльність особи (фізичної та/або юридичної), яка посягає на встановлений порядок переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу, здійснення митного оформлення і митного контролю цих продуктів, або обкладання митними платежами». Автор виділяє такі елементи порушення митних правил як: а) об'єкт; б) об'єктивна сторона; в) суб'єкт; г) суб'єктивна сторона [10, с. 16].

Ми сприймаємо твердження, А. О. Німої, що «Виходячи із вищенаведеного, під порушеннями митних правил при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України слід розуміти умисну чи з необережності дію чи бездіяльність фізичної особи, яка посягає на встановлений порядок переміщення ними товарів через митний кордон України, здійснення процедур митного оформлення і митного контролю таких товарів, чи (або) звільнення чи справляння митних платежів. До елементів складу порушення митних правил при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України необхідно віднести: а) об'єкт; б) об'єктивну сторону; в) суб'єкт; г) суб'єктивну сторону» [11, с. 177].

Що стосується характеристики елементів (складу) митного адміністративного правопорушення, то для того, щоб суб'єкт який вчинив правопорушення та поніс відповідальність за нього необхідно, щоб був наявний склад такого правопорушення.

*Суб'єкт.* За ст. 12 КУАП суб'єктами правопорушення (в нашому випадку – митного адміністративного правопорушення) виступають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [1]. Крім того, суб'єктами правопорушення (в нашому випадку – митного адміністративного правопорушення) виступають посадові особи підприємств.

Термін «посадова особа» фігурує у багатьох нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення, які стосуються господарської діяльності. Проте, Кодекс України про адміністративні правопорушення не містить визначення терміну «посадова особа». Тому, як роз'яснює Міністерство юстиції України листом від 03.11.2006 № 22-48-548 [12], для визначення цього терміну слід керуватися положеннями інших нормативно-правових актів. Так, згідно ч. 2 ст.2 Закону України «Про державну службу», посадовими особами вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарат, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [13].

Під посадовими особами у відповідних статтях КУАП визнаються працівники, що знаходяться на державній або суспільній службі і, займаючи посади, пов'язані із здійсненням організаційно-владних, адміністративно-управлінських функцій, внаслідок яких виникають певні правові наслідки для осіб і організацій, яким вони адресовані.

Згідно з п. 43 ст. 4 Митного Кодексу України, посадові особи підприємств – це керівники та інші працівники підприємств (резиденти та нерезиденти), які в силу постійно або тимчасово виконуваних ними трудових (службових) обов'язків відповідають за додержання такими підприємствами вимог, встановлених цим Кодексом, законами та іншими нормативно-правовими актами України, а також міжнародними договорами України, укладеними у встановленому законом порядку [2].

*Суб'єктивна сторона.* Суб'єктивна сторона порушення митних правил характеризує внутрішнє (психічне) ставлення суб'єкта правопорушення до вчиненого ним діяння та його негативних наслідків. Порушення митних правил відповідно до ст. 458 МК – це «протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність,

що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок...» [2]. Порушення митних правил визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Порушення митних правил визнається вчиненим через необережність, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї протиправної дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити, наприклад, втрата товарів, транспортних засобів, що знаходяться під митним контролем [14].

*Об'єктом митного правопорушення* виступають суспільні відносини, які охороняються законом і яким в результаті посягання завдається чи може бути завдана шкода, тобто це все те, на що спрямовується посягання [14].

*Загальний об'єкт* (в тому числі й для порушень митних правил) – це вся сукупність суспільних відносин, що виникають в сфері виконавчо-розпорядчої діяльності держави й охоронювані засобами адміністративної відповідальності. Родовий об'єкт порушення митних правил – це окрема група однорідних суспільних відносин, що виникають в зв'язку зі здійсненням митної справи і урегульована нормами митного права. У нашому випадку цим об'єктом виступають суспільні відносини в галузі державної митної справи, предметом яких, зокрема, являються порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [14].

*Об'єктивна сторона* – це система передбачених нормою митного права ознак, що характеризують зовнішню сторону проступку. Об'єктивна сторона включає в себе передусім такі основні складові, як: протиправне діяння (дія чи бездіяльність), суспільно шкідливі наслідки та причинно-наслідковий зв'язок між діянням та його шкідливими наслідками. Так, наприклад, порушення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митних правил може знаходити свій зовнішній вираз у різноманітних діяннях: відправлення без дозволу митного органу транспортного засобу, що перебуває під митним контролем, пошкодження пломб, печаток чи інших засобів митного забезпечення або нез'явлення за встановленою формою точних відомостей про товари, транспортні засоби. Наслідками таких діянь можуть бути: уникнення від сплати мита та митних платежів або зменшення їх розміру. Варто мати на увазі, що діяння повинно знаходитись у причинно-наслідковому зв'язку з шкідливими наслідками, яке воно спричинило. Встановити такий причинно-наслідковий зв'язок – означає з'ясувати обставини виникнення шкідливих наслідків, визначити, чи настали вони в результаті скоєння протиправного діяння, чи внаслідок іншого, як дане діяння вплинуло на розмір цих наслідків [14].

*Адміністративна відповідальність за правопорушення*, передбачена Митним Кодексом України, настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність. Притягнення до відповідальності за порушення митних правил не звільняє зазначених осіб від обов'язку сплати мита та інших податків і зборів.

Особливості відповідальності за деякі види порушень митних правил визначаються тим, що вчинення правопорушень, передбачених статтями Митного кодексу, внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протиправних дій третіх осіб, що підтверджується відповідними документами, а також допущення у митній декларації помилок, які не призвели до неправомірного звільнення від сплати митних платежів або зменшення їх розміру, до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, якщо такі помилки не допускаються систематично (стаття 268 Митного Кодексу України), не тягне за собою адміністративної відповідальності, передбаченої цим Кодексом: наприклад, ч. 3 ст. 469 Митного Кодексу України (видача без дозволу митного органу або втрата товарів, митне оформлення яких не закінчено, або товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем на складі тимчасового зберігання, на складі організації-отримувача гуманітарної допомоги або на митному складі – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) [2]; ст. 470 Митного Кодексу України (недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до митного органу призначення, видача їх без дозволу митного органу або втрата) [2]; ч. 3 ст. 478 Митного Кодексу України (видача без дозволу

митного органу або втрата товарів, що зберігаються в режимі митного складу на митних складах – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.) [2]; ст. 481 Митного Кодексу України (перевищення строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів) [2].

**Висновки.** На підставі викладеного вище можна констатувати, що під поняттям порушення митних правил як адміністративного правопорушення можна розуміти митне адміністративне правопорушення, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органом для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність – вчинені суб'єктами митного адміністративного правопорушення, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку. Суб'єктами митного адміністративного правопорушення виступають посадові особи підприємств.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки (Верховна Рада УРСР) від 07.12.1984. № 8073-Х (редакція від 19.12.2024). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n416>
3. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : Навч. Посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
4. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник : У двох томах: Т. 1: Загальна частина / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Юридична думка, 2004. 584 с.
5. Коломоєць Т.О., Пирожкова Ю.В., Газенко О.О. Адміністративне судочинство: підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоєць; Державний вищий навч. заклад «Запорізький нац. ун-т» Міністерства освіти і науки України. К.: Запоріжжя: Істина, 2009. 344 с.
6. Лук'янець Д.М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми правореалізації: автореф. дис. ... юрид. наук: спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». К., 2007. 35 с.
7. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил : навч. посіб. за заг. ред. В.В. Ченцова. К. : Істина. 208 с.
8. Ткаля О. Суспільна шкідливість як ознака адміністративного правопорушення. Новітні кримінально-правові дослідження. 2017. С. 362-365. URL : <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/04d29b62-038f-4a6a-96ea-c93ddf0095fe/content>
9. Голосніченко І.П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права: Навч. посібник. Київ: Вид-во «Вища школа», 1991. 304 с.
10. Ільченко К.Р. Порядок та підстави переміщення через митний кордон України продуктів морського та річкового промислу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спеціальність: 12.00.07. Одеса, 2016. 20 с.
11. Німа А.О. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України: підстави та ознаки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. Випуск 81: частина 2. 2024. С. 174-180.
12. Міністерство юстиції України : Лист від 03.11.2006 №22-48-548. URL : [https://zakononline.com.ua/documents/show/284589\\_\\_284654](https://zakononline.com.ua/documents/show/284589__284654)
13. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
14. Тема 7. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил. Мультимедійний навчальний посібник «Митне право». Лекції. НАВС. URL : [https://arm.naiuu.kiev.ua/books/mutne\\_pravo/parts/part7.html](https://arm.naiuu.kiev.ua/books/mutne_pravo/parts/part7.html)